

РОЗДІЛ ДРУГИЙ. СТИЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Людмила Руденко

ПОСТАТЬ СТЕПАНА ДЕГТЯРЬОВА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

До найвидатніших представників музичного мистецтва XVIII – початку XIX ст. належить Степан Оникійович Дегтярьов (Дегтяревський) (1766–1813), який увійшов в історію музики як талановитий композитор, диригент, педагог, співак, режисер. Українець за походженням, С. Дегтярьов усе життя працював у Росії. Завдяки його таланту й невтомній творчій діяльності капела родини Шереметьєвих досягла найвищого рівня професіоналізму.

Так історично склалося, що основний масив нотних джерел та документи стосовно біографії видатного українця нині зберігаються в російських архівах та бібліотеках, що дало змогу російським дослідникам розглянути життєвий шлях композитора, частково розкрити індивідуальні стильові риси його творчості (Ю. Горайнов, А. Лебедева-Ємеліна, Є. Левашов та ін.)¹. Велику роботу провели російські музикознавці й у плані розшуку музичної спадщини митця та атрибуції анонімних композицій. Ученим Москви та Петербурга належать публікації творів С. Дегтярьова в різних нотних виданнях та на Інтернет-сайтах (кінець XX – початок XXI ст.)².

---

¹ Найбільше наукових праць, присвячених С. Дегтярьову, належать Ю. Горайнову.

² Див. : Дегтярёв С. Двенадцать духовных концертов [ноты] : для хора без сопровождения / С. Дегтярёв ; предисл. А. В. Лебедевой-Емелиной, науч. реконстр. : А. В. Лебедева-Емелина и Н. И. Тетерина. – М., 2006. – 196 с.; Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи

Мета статті – розглянути постать С. Дегтярьова як одного з талановитих українських митців, якому судилася гірка доля кріпака; він змушений був прославляти державу, яка його закріпачила і, зрештою, як і багато інших українців, стати «выдающимся русским» митцем.

Народився Степан Оникійович Дегтярьов 1766 року в сім'ї українського кріпака Оникія Дегтяревського, у слободі Борисівка Білгородської єпархії – на етнічній українській території¹. Українське походження Дегтярьова підтверджується не лише історичними фактами стосовно його батьківщини, а й відомостями з архівних документів, процитованими біографом композитора Ю. Горяйновим: «Домовой моей канцелярии. Сим повелеваю слободы моей Борисовки с подданного малороссиянина Оникия Дегтярьова за старание находящихся при доме моём детей его с имеющейся во владении его земли как чиншевых оброчных денег, так и никаких других сборов вперёд до моего повеления не взыскивать и имеющуюся <...> у него по тяглу его землю оставить в его владении. Октября 25 дня 1791. 1 / граф Николай Шереметьев». До цього документу додається роз'яснювальна записка, у якій зазначено: «Оникий Дегтярёв – отец известного регента и композитора Степана Дегтярёва»².

классицизма (1765 – 1825). Каталог произведений / А. В. Лебедева-Емелина. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 665 с.

¹ Див. : Багалій Д. Історія Слобідської України / Д. Багалій. – Харків : Основа, 1991. – 256 с.; Кубійович В. Слобідська Україна / В. Кубійович, О. Оглоблін // Енциклопедія українознавства : у 10 т. / гол. ред. В. Кубійович. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде Життя, 1954 – 1989. – Т. 8. – С. 2885 – 2891; Локшин Д. Выдающиеся русские хоры и их дирижёры / Д. Локшин. – М. : МУЗТИЗ, 1953. – 132 с.; Слобідська Україна [Електронний ресурс] // Вікіпедія Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>. – Загол. з екрану.

² Центральный государственный архив древних актов [далі – ЦГАДА]. – Ф. 1287. – Оп. 1. – Ед. хр. 4819. – Л. 36 об., л. 39. Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – С. 56.

Із семи років С. Дегтярьов розпочав службу в театрі Шереметєвих у статусі співака хору. Водночас він займався в музично-театральній школі, створеній М. Шереметєвим у підмосковному маєтку Кусково. Загальну та музичну освіту С. Дегтярьов здобув у найкращих на той час закордонних і вітчизняних майстрів. Музична підготовка митця включала в себе вивчення теоретичних дисциплін, навчання сольному співу в А. Барбаріні, який тоді керував хором Шереметєвих, а також гри на скрипці, фортепіано, гусях. З 1780 р. у театрі працював віолончеліст, композитор, диригент і педагог Йоганн Фаціус, під керівництвом якого С. Дегтярьов продовжував музичну підготовку. Навчався він і в італійського маестро Дж. Сарті. За версією, яку подають у своїх наукових розвідках російські музикознавці, для удосконалення музичного професіоналізму композитор їздив зі своїм учителем Дж. Сарті в Італію. Однак документального підтвердження цим припущенням, окрім спогадів О. Никитенка, на сьогодні не виявлено. Завдяки надзвичайно активній праці, до 1786 року С. Дегтярьов стає одним із найосвіченіших музикантів свого часу та провідним оперним співаком театру Шереметєвих¹.

Поряд із заняттями музикою С. Дегтярьов відвідував лекції з російської словесності та іноземних мов у Московському університеті. Митець досконало володів кількома мовами: російською, церковнослов'янською (якою йому доводилося послуговуватися в релігійній творчості), італійською, німецькою та французькою. Однак рідною мовою С. Дегтярьова попри життя в Росії все ж таки залишалася українська (безумовно, той діалект, що сформувався на тере-

---

¹ Див. : Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – 151 с.; Дегтярёв С. Двенадцать духовных концертов [ноты]: для хора без сопровождения / С. Дегтярёв ; предисл. А. В. Лебедевой-Емелиной, науч. реконстр. : А. В. Лебедева-Емелина и Н. И. Тетерина. – М., 2006. – С. 3 – 10; Левашев Е. С. А. Дегтярёв / Е. Левашев // История русской музыки : в 10 т. – Т. 4. – М. : Музыка, 1986. – С. 184 – 208.

нах україномовної Донщини). Доказом цього є текстологічний аналіз автографу духовних концертів композитора, який здійснила українська дослідниця Ганна Куземська. За її висновками, автографи митця яскраво свідчать про своєрідні риси української мови, наприклад «Єрусалим» замість «Ієрусалим» (10-й концерт), «лутче» замість «лучши» (13-й концерт). Дослідниця вважає, що й на написання прізвища композитора вочевидь вплинула його українська вимова («Дехтярьов» замість «Дегтярьов»)¹.

Професійна діяльність С. Дегтярьова як капельмейстера, педагога, керівника «музичних служб» у театрі М. Шереметьєва розпочалася у 80-х роках XVIII ст. Хорову капелу графа, яка стала сутністю його життя, митець очолив 1785 року. Формування капели відбувалося разом з формуванням театральної трупи. За відомостями з архівних документів, які наводяться в монографії Ю. Горяйнова, у 1789 році штат капели налічував 166 осіб, з них 34 становив хор, до складу якого належали «регент Григорій Мамонтов» та «учитель концертів Степан Дегтярьов». В обов'язки регента Г. Мамонтова входило вивчення богослужбового репертуару та проведення церковних служб, С. Дегтярьов готував програми концертів, насамперед хорових². Як зазначає Ю. Горяйнов, застосовуючи в педагогічній практиці передові методики провідних західних митців, С. Дегтярьов вважав, що найефективнішим засобом у вихованні професійних хористів є використання національних традицій співацького мистецтва. Такі висновки вчений робить на підставі архівного документу, що зберігається в російському Центральному державному архіві ста-

---

¹ Херувимська пісня України та її діаспори : антологія / упоряд. Г. Куземська, Д. Редчук; муз. ред. О. Ярмак. – К. : КЖД «Софія», 2010. – 516 с.

² Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – С. 51.

родавніх актів, – записці, якою підтверджується факт навчання учасників капели Шереметьєвих партесному співу¹.

Репертуар капели в період керування С. Дегтярьова був надзвичайно різноманітним. Він складався з творів як західноєвропейських, так і російських та українських композиторів. За відомостями з архівних документів та літературних джерел, до концертних програм капели під керівництвом С. Дегтярьова входили головним чином композиції великої форми – кантати, ораторії, реквієми, концерти. З початку ХІХ ст. репертуар хору поповнюється творами провідних митців Російської імперії – Д. Бортнянського, Л. Кашина, С. Давидова, С. Дегтярьова та інших².

Крім хормейстерської та диригентської роботи з хором, в обов'язки С. Дегтярьова входило управління симфонічним оркестром. У кінці ХVІІІ – на початку ХІХ ст. оркестр графа Шереметьєва вважали одним із найкращих колективів Росії. Від початку ним керували ? Файєр і І. Фаціус, однак уже 1790 року в колективі з'являються свої професійні диригенти – І. Володимиров, А. (О.) Калмиков, С. Дегтярьов. За висновками науковців, головна роль у виконавському зростанні оркестру належить саме С. Дегтярьову – виконавцю, диригентові та композиторові³. На жаль, творів для оркестру С. Дегтярьова через тогочасне вкрай недбале ставлення до композиторів-кріпаків досі не знайдено, проте партитура ораторії «Мінін і Пожарський, або звільнення Москви» свід-

---

¹ Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – С. 53.

² Докладно про репертуар пише Ю. Горяйнов, цитуючи архівні документи, зокрема листи Івара (ініціали з'ясувати не вдалося): Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – С. 53 – 57.

³ Див. : Горяйнов Ю. С. Оркестр Шереметевых / Ю. Горяйнов // Музыкальная жизнь. – 1983. – № 15. – С. 16.

чить про чудове володіння композитором технікою оркестровки¹.

Поряд із роботою в симфонічному оркестрі С. Дегтярьов відзначився й у керівництві роговим оркестром, який з'явився в Росії у другій половині XVIII ст. і проіснував до кінця першої чверті XIX ст. Головними диригентами рогового оркестру Шереметьєва були Файер² і Франц Керцеллі. С. Дегтярьов займався навчальним процесом, тобто в його обов'язки входило індивідуальне навчання гри на інструментах, координація репетиційної та виконавської діяльності колективу. Особливо привертає увагу репертуар рогового оркестру, про який пише Ю. Горайнов. На підставі архівних документів науковець робить висновки, що репертуар складався з обробок українських мелодій, зокрема й тих, які побутували у Борисівці, Михайлівці та Олексіївці. На думку вченого, значна частина обробок належала самому С. Дегтярьову³.

Високопрофесійна загальна та музична освіта давала можливість композитору стежити за новими досягненнями в музичному мистецтві Європи. Невичерпне зацікавлення С. Дегтярьова музикою, прагнення вдосконалити виконавську та педагогічну майстерність спонукало його перекласти російською мовою надто важливу для підготовки тогочасних музикантів працю, створену італійським митцем В. Манфредіні, «Правила гармонические и мелодические для обучения всей музыки»⁴. Переклад зазначеної праці підкреслює професійність С. Дегтярьова як теоретика музики, оскільки

---

¹ Див. : Левашев Е. С. А. Дегтярёв / Е. Левашев // История русской музыки : в 10 т. – Т. 4. – М. : Музыка, 1986. – С. 206 – 207.

² Ініціали Файера з'ясувати не вдалося.

³ Горайнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горайнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – С. 41.

⁴ Манфредини В. Правила гармонические и мелодические для обучения всей музыки / Винченцо Манфредини ; пер. с итал. С. Дегтярева. – СПб. : Изд. Театральной типографии, 1805. – 176 с.

ки на той час ця книга була єдиним російськомовним підручником з теорії музики, гармонії та мелодики¹.

Музична спадщина С. Дегтярьова займає вагоме місце в історії української та російської культури. Упродовж XIX – XX ст. твори митця входили до концертних програм, його талант високо цінували в колах інтелігенції, про нього писали у своїх працях видатні дослідники музичного мистецтва – Д. Розумовський, С. Смоленський, І. Єлезарова та інші, хорові фрагменти з ораторії «Мінін і Пожарський» стали традиційним репертуарним матеріалом аматорських, навчальних і професійних хорів. Основою ж творчості С. Дегтярьова є його доробок у галузі церковно-хорового мистецтва, який заслуговує найбільшої уваги. Раніше вже йшлося про те, що значна частина творів митця донині перебуває в рукописних копіях і зберігається в архівах Москви та Петербурга, і цим зумовлено їх розповсюдження передусім у російському середовищі. Однак талант композитора високо цінували й на його батьківщині, тобто в Україні, де хорове виконавство впродовж віків посідало провідне місце в розвитку музичного мистецтва.

З українських хорів, до репертуару яких входили церковні композиції Степана Дегтярьова, передусім слід відзначити хор Київської духовної академії, який завдяки професіоналізму регентів упродовж століть зберігав вікові традиції українського церковного співу. Традиційним завданням хору було виконання творів українських композиторів. Підтвердженням цього є нотна бібліотека хору Київської духовної академії, що знаходиться у Відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій Національної бібліотеки України імені В. Вернадського. У рукописних списках та друкованих виданнях, які збереглися в партитурах та поголосниках, від-

---

¹ Див. : Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Черномор. кн. изд-во, 1987. – 151 с.; Левашев Е. С. А. Дегтярёв / Е. Левашев // История русской музыки : в 10 т. – Т. 4. – М. : Музыка, 1986. – С. 184 – 208.

творено реальну картину репертуару хору. На їх сторінках залишено маргіналії, тексти яких демонструють, що духовну музику С. Дегтярьова хор співав під орудою регентів І. Макаревича, А. Лелявського, В. Петрушевського, П. Ковернинського та ін. Так, Іван Макаревич, керуючи хором Академії, виконував концерти «Преславная днесь» і «Благо есть», про що свідчать партитури, переписані регентом, з його підписом під нотним текстом, а також поголосники концерту «Преславная днесь», переписані учасником хору П. Красницьким. Під керівництвом Андрія Лелявського у виконанні хору Академії звучав концерт «Благо есть». Це теж зафіксували учасники хору: «Сегодня пели Турчанинова. 26.11.1883 пели концерт С. Дегтярёва Благо есть»¹. Твори С. Дегтярьова входили до репертуару хору під керівництвом П. Ковернинського, зокрема концерти «Преславная днесь», «Да воскреснет Бог» та «Херувимская песнь», на що вказує підпис регента під нотним текстом творів, а також спогади про роботу академічного хору. Композиції Степана Дегтярьова виконувалися й у період регентства Василя Петрушевського, який є одним із перших видавців церковних пісень-співів композитора. Зокрема, В. Петрушевський уперше видав твори С. Дегтярьова «Хваліте ім'я Господне» та «Світе тихий».

Відомості про те, що в хорі Київської духовної академії серед інших композиторів шанували творчість С. Дегтярьова, зберігаються в архівному документі «Опись библиотеки академического хора и имущества регентской комнаты за 1907/8 год»², створеного за участі регентів С. Гросула, П. Ковернинського та П. Козицького. В описі зафіксовано

---

¹ Турчанинов П. И. Древнее простое церковное пение разных напевов, употребляемое в Греко-Российской церкви / Петр Иванович Турчанинов : в 3 кн. – Кн. 2 : Поголосники. – Шифр: КДА Сопрано П. № 7, КДА Альт П. № 7, КДА Тенор П. № 7.

² Опись библиотеки академического хора и имущества регентской комнаты за 1907/8 год. – ІР НБУВ.

стан бібліотеки на початок ХХ ст. Список партитур та поголосників як друківаних, так і рукописних, розміщених на сторінках опису, свідчить про те, що бібліотека хору свого часу була значно багатшою. Зокрема, на сьогодні у колекції не виявлено більше двох сотень релігійних творів, серед яких партитури духовних концертів С. Дегтярьова, «Днесь Христос в Вифлеємі», «Боже, Боже мой, к Тебі утреннюю», «Боже, во імя Твое спаси мя», «Благословен Господь Бог Израїлев» та ін.

Виконавська історія духовно-музичної спадщини Степана Дегтярьова була несприятливою для її збереження: згадаймо сумнозвісний указ Павла І, який заборонив співати у церквах духовні концерти, що позначилося на долі багатьох творів М. Березовського, А. Веделя, С. Дегтярьова, С. Давидова та інших композиторів. Поряд із низкою творів А. Веделя, які Священний Синод указом від 26 січня 1908 р. заборонив виконувати при церковних Богослужіннях, знаходимо й один твір С. Дегтярьова – «Блаженні всі»¹. Окрім подібних заборон, які змушували регентів переписувати твори видатних композиторів без вказівки на їх авторство, на долі творчої спадщини С. Дегтярьова позначилося і його безправне становище кріпака, якому невільно було ані продати, ані подарувати свій твір без панського дозволу².

Не дивно, що за таких умов багато творів втрачали авторство або помилково приписувалися іншим композиторам. Через усі трагічні утиски нині важко визначити, які твори належать тому чи іншому автору. Так, рукописні списки духовних композицій С. Дегтярьова, які збереглися в ко-

---

¹ Дело о нотных рукописях Веделя, Дегтярева и Березовского. – Центральный державный историчный архив. Санкт-Петербург. – Ф. 796. – Оп. 188. – № 7985.

² Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. – 151 с.; Никитенко А. Записки и дневник : в 3 т / А. Никитенко. – М. : Захаров, 2005. – Т. 1. – 592 с. – (Серия «Биографии и мемуары»).

лекції хору Київської духовної академії, а саме концерти «Благо єсть», «Блаженні всі», «С нами Бог», «Помилуй мя, Боже», «Преславная днесь», переписано як анонімні або з іншим авторством. У збірнику під шифром Ее 1547 П. № 5 переписано концерт А. Веделя «Гласом моїм», але регент хору Академії І. Макаревич зазначає, що це концерт не А. Веделя, а С. Дегтярьова. Він обґрунтовує це особливостями композиторського письма, а також тим, що прізвище композитора «замазано» і що більшість творів С. Дегтярьова в академічних нотах зазвичай переписували як анонімні або з прізвищем іншого автора (див. напис перед нотним текстом концерту)¹. Ще один приклад – концерт «Благо єсть», що міститься у цьому ж рукописі, належить С. Дегтярьову, однак переписаний під авторством (?) Алєйникова.

Та попри всі заборони, твори С. Дегтярьова збереглися у нотній бібліотеці хору Київської духовної академії – як у рукописах, так і у друкованих виданнях. Окрім концерту «Да воскреснет Бог», це «Херувимская піснь» *фа мінор*, «Херувимская піснь» *мі-бемоль мажор*, «Богородице Діво, упованіє» (Задостойники на Стрітеніє Господнє), «Хваліте ім'я Господнє», концерти «Готово сердце моє», «Днесь всяка твар веселится і радується».

Таким чином, стає очевидним, що в Україні С. Дегтярьова як високопрофесійного майстра церковної музики цінували не менше, ніж у Росії. Його концерти, які російська дослідниця А. Лебедева-Ємеліна вважає збереженими лише в Росії, при тому окремі з них – у єдиному примірнику, насправді зберігалися впродовж століть і в Україні, у нотній бібліотеці одного із взірцевих українських хорів. Зокрема, це

---

¹ Ведель А. Л. Гласом моїм [Рукопис] : [до moll] : концерт № 20 : [псалом 141, ст. 2–4; псалом 143, ст. 5, 6; псалом 142, ст. 9, 10] : [для чотириголосого хору (ДАТБ)] / [муз. А. Веделя] // [Сборник духовно-музыкальных произведений разных композиторов] : [для чотириголосого хору (ДАТБ), тріо (чоловічого і жіночого)]. – [К.], [18 – –]. – [Партитура]. – № 26. – Арк. 82 – 85. – Шифр Ее 1547 П. № 5.

стосується концерту «Благо есть», про який згадувана дослідниця пише: «Единственный рукописный вариант нотного текста концерта содержится в собрании духовных песнопений конца XIX века, который хранится в ГЦММК им. М. И. Глинки <...>»¹. Насправді ж у нотній колекції Київської духовної академії є два варіанти нотного тексту цього концерту: один – у рукописному партитурному збірнику під шифром Ее 1435 П. № 1, другий, як уже зазначалося, у рукописі під шифром Ее 1547 П. № 5.

Життя і творчість таких митців, як Степан Онікійович Дегтярьов, свідчить про те, наскільки багатою була Україна блискучими талантами, які знаходили в собі сили пройти крізь важкі тенета російського кріпацтва й залишити нащадкам великомасштабну спадщину в різних галузях мистецтва та науки. С. Дегтярьов увійшов в історію музики як видатний композитор, талановитий диригент, музичний редактор, перекладач, співак та інструменталіст, музичний керівник одного з найкращих приватних театрів Росії. Незважаючи на феноменальний талант та великі заслуги перед російським музичним мистецтвом, С. Дегтярьову так і не пощастило отримати звільнення від рабства. Створивши велику кількість музичних композицій, митець сподівався, що саме вони дадуть йому довгоочікувану свободу. О. Никитенко зазначає у спогадах: «<...> Дегтяревского погубили талант и рабство... Он жаждал, он просил только свободы <...>»². Надмірна праця, постійні приниження, цілковита безправність, дозвіл одружитися лише у 42 роки, нарешті формальна воля після смерті М. Шереметьєва, безробіття, матеріальна скрута, тяжка хвороба і смерть у 47 років... Так трагічно, у важких стра-

---

¹ Дегтярёв С. Двенадцать духовных концертов [ноты] : для хора без сопровождения / С. Дегтярёв ; предисл. А. В. Лебедевой-Емелиной, науч. реконстр. : А. В. Лебедева-Емелина и Н. И. Тетерина. – М., 2006. – С. 185.

² Никитенко А. Записки и дневник : в 3 т / А. Никитенко. – М. : Захаров, 2005. – Т. 1. – С. 7.

жданнях і майже без засобів для існування обірвалося життя одного з найвидатніших українців кінця XVIII – початку XIX ст. Степана Оникійовича Дегтярьова, який своєю творчістю прославив не лише Росію, а й, передусім, Україну.

Постать С. Дегтярьова та його церковні композиції лише нещодавно почали цікавити українських науковців і диригентів. У літературі з'являються перші наукові розвідки, присвячені дослідженню біографії та творчої діяльності С. Дегтярьова як українського композитора (Л. Баранівська¹, Т. Гусарчук², Л. Корній³, В. Кук⁴, А. Кутасевич⁵, А. Муха⁶), його духовні концерти стають популярним репертуарним матеріалом професійних вітчизняних хорів. Найбільшої уваги щодо популяризації релігійної творчості С. Дегтярьова заслуговує камерний хор «Київ», який на сьогодні виконав понад сорок духовних концертів геніального українського митця. Отже, можемо сподіватися, що в найближчому майбутньому буде оприлюднена вся донині збережена церковно-хорова спа-

---

¹ Горенко-Баранівська Л. Дегтярьов Степан Оникійович / Л. Горенко-Баранівська // Українська музична енциклопедія. – К., 2006. – Т. 1. – С. 586.

² Гусарчук Т. В. Українська хорова спадщина другої половини XVIII століття в нотних джерелах / Т. В. Гусарчук // Наукові записки: зб. праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1997. – Т. 2. – С. 123 – 158.

³ Корній Л. Історія української музики : у 3 ч. – Ч. 2 / Лідія Корній. – К. ; Харків ; Нью-Йорк: Вид. М. П. Коць, 1998. – С. 132 – 133.

⁴ Кук В. Його згубили талант і рабство / Василь Кук // Україна. – 1989. – № 40. – С. 14 – 15.

⁵ Кутасевич А. В. Степан Дегтярьов. Концерт «Ти моя кріпость, Господи». Питання авторства / Андрій Кутасевич // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність. – К., 2010. – С. 163 – 189.

⁶ Муха А. І. Дехтяревський (Дехтярьов, Дегтярьов) Степан Оникійович // Муха А. І. Композитори України та української діаспори : довідник / Антон Муха. – К. : Муз. Україна, 2004. – С. 89.

дщина С. Дегтярєва, оскільки вона є ваговою складовою нашої національної музичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалій Д. Історія Слобідської України / Д. Багалій. – Х. : Основа, 1991. – 256 с.
2. Горенко-Баранівська Л. Дегтярєв Степан Оникійович / Л. Горенко-Баранівська // Українська музична енциклопедія. – К., 2006. – Т. 1. – С. 586.
3. Горяйнов Ю. С. России славу пел / Ю. С. Горяйнов. – Воронеж : Центр.-Черномор. кн. изд-во, 1987. – 151 с.
4. Горяйнов Ю. С. Оркестр Шереметевых / Ю. Горяйнов // Музыкальная жизнь. – 1983. – № 15. – С. 16.
5. Гусарчук Т. В. Українська хорова спадщина другої половини XVIII століття в нотних джерелах / Т. В. Гусарчук // Наукові записки: зб. праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1997. – Т. 2. – С. 123–158.
6. Дегтярєв С. Двенадцать духовных концертов [ноты] : для хора без сопровождения / С. Дегтярєв ; предисл. А. В. Лебедевой-Емилиной, науч. реконстр. : А. В. Лебедева-Емилиная и Н. И. Тетерина. – М., 2006. – 196 с. : ил.
7. Дело о нотных рукописях Веделя, Дегтярева и Березовского. – Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербург. – Ф. 796. – Оп. 188. – № 7985.
8. Козицький П. Спів і музика в Київській академії за 300 років її існування / П. Козицький. – К. : Муз. Україна, 1971. – 146 с.
9. Корній Л. Історія української музики : у 3 ч. – Ч. 2 / Лідія Корній. – К. ; Харків ; Нью-Йорк : Вид. М. П. Коць, 1998. – 386 с.
10. Кук В. Його згубили талант і рабство / Василь Кук // Україна. – № 40. – С. 14–15.
11. Кубійович В. Слобідська Україна / В. Кубійович, О. Оглоблін // Енциклопедія українознавства : у 10 т. / гол. ред. В. Кубійович. – Париж ; Нью-Йорк : Молоде Життя, 1954–1989. – Т. 8. – С. 2885–2891.

12. Кутасевич А. В. Степан Дегтярьов. Концерт «Ти моя кріпость, Господи». Питання авторства / Андрій Кутасевич // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. – Вип. 85 : Духовна культура України: традиції та сучасність. – К., 2010. – С. 163–189.

13. Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи классицизма (1765–1825). Каталог произведений / А. В. Лебедева-Емелина. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 665 с.

14. Левашев Е. С. А. Дегтярьов / Е. Левашев // История русской музыки : в 10 т. – Т. 4. – М. : Музыка, 1986. – С. 184–208.

15. Локшин Д. Выдающиеся русские хоры и их дирижеры / Д. Локшин. – М. : МУЗТИЗ, 1953. – 132 с.

16. Манфредини В. Правила гармонические и мелодические для обучения всей музыки / Винченцо Манфредини ; пер. с итал. С. Дегтярева. – СПб. : Изд. Театральной типографии, 1805. – 176 с.

17. Никитенко А. Записки и дневник : в 3 т / А. Никитенко. – М. : Захаров, 2005. – Т. 1. – 592 с. – (Серия «Биографии и мемуары»).

18. Слобідська Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>. – Загол. з екрану.

19. Херувимська пісня України та її діаспори : антологія / упоряд. Г. Куземська, Д. Редчук; муз. ред. О. Ярмак. – К. : КЖД «Софія», 2010. – 516 с.

Людмила Руденко. Постать Степана Дегтярьова в історії української музичної культури. Розглянуто діяльність українського композитора С. Дегтярьова, який належить до найвидатніших митців другої половини XVIII – початку XIX ст. Підкреслено значення духовної спадщини митця в розвитку церковної музики, а також його діяльності як виконавця та диригента. Простежено розповсюдження творчого доробку композитора в Україні. Відзначено необхідність подальшого музикознавчого дослідження церковно-хорової творчості С. Дегтярьова як одного з творців духовного концерту нового стилю.

Ключові слова: духовний концерт, хор, нотна бібліотека Київської духовної академії, церковна музика.

Людмила Руденко. Личность Степана Дегтярева в истории украинской музыкальной культуры. Рассмотрена деятельность украинского композитора С. Дегтярева – одного из выдающихся художников второй половины XVIII – начала XIX в. Подчёркнуто значение духовного наследия С. Дегтярева в развитии церковной музыки, а также его деятельности как исполнителя и дирижёра. Прослежены пути распространения творчества композитора в Украине. Отмечена необходимость дальнейшего музыковедческого исследования церковно-хорового творчества С. Дегтярева как одного из создателей духовного концерта нового стиля.

Ключевые слова: духовный концерт, хор, нотная библиотека Киевской духовной академии, церковная музыка.

Lyudmyla Rudenko. Personality of Stepan Dehtiariv in the History of Ukrainian Musical Culture. The article deals with the activities of prominent Ukrainian composer S. Dehtiariv. S. Dehtiariv left a significant legacy in the field of church choral art, vocal and instrumental music. There is emphasized the importance of musical works of maestro in the development of church music in Ukraine and Russia, as well as his activities as a performer and conductor. This research indicates the importance of further musicological studies of church-choral works of S. Dehtiariv as one of the founders of the spiritual concerto of the new style.

Keywords: spiritual concerto, choir, Kyiv Theological Academy's Musical Library, church music.